

« ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ »

Δήγμα σκορπιού στη Λακωνία

Δ. Ζουμπουλάκης

Ο πατέρας μου γεννήθηκε στη Συκιά. Ένα άνετο χωριό, λίγα χιλιόμετρα έξω από την κωμόπολη Μολάοι (την αρχαία Λεύκη), και ήταν υπερήφανος Λάκωνας.

Αφού γνώρισε, στο σχολείο της Συκιάς, τα «βασικά» γράμματα, αναγκάστηκε - για λόγους επιβίωσης - έφηβος να ξενιτευτεί στην Αίγυπτο. Στο Κάιρο έμενε κάποιος συγγενής, ο οποίος και θα τον βοηθούσε.

Δε γνωρίζω ποιο από τα τόσα κύματα μετανάστευσης ήταν εκείνο της εποχής του.

Όταν ανδρώθηκε, παντρεύτηκε κι έκανε οικογένεια (παρά τις ματαιωμένες προσδοκίες και τις δυσκολίες επιβίωσης στην πατρίδα), ως ξενιτεμένος, ένιωθε για τη ζωή στο χωριό μια τρυφερότητα και νοσταλγία.

Έτσι, ο μοναδικός του «καημός» ήταν να γνωρίσουν τα μέλη της οικογένειας τα «άγια χώματα» του τόπου του. Τα ίδια εκείνα χώματα που - αλίμονο - τον είχαν αναγκάσει να ξενιτευτεί. Τα άλλα αδέρφια μετανάστευσαν στην Αμερική.

Έτσι, κάθε καλοκαίρι, εμείς - τα παιδιά του - ήμασταν «υποχρεωμένα» να ζούμε αρκετές εβδομάδες στον «Ιερό» χώρο της «ένδοξης» Λακωνίας.

Όσο περνούσαν τα χρόνια όμως, παρά τις αρχικές αρνητικές αντιδράσεις - κυρίως εκ μέρους μου - είχαμε αρχίσει σιωπηλά να συνηθίζουμε σε αυτή την κατάσταση. Δε λένε ότι «οι συνήθειες στην αρχή μοιάζουν με τον ιστό της αράχνης, μετά όμως γίνονται συρματοπλέγματα»;

Όταν όμως κάποιο καλοκαίρι δεν παραθερίσαμε στο χωριό, νοσταλούσαμε το διαφορετικό και την ανεμελιά του.

Και μια λεπτομέρεια: Από την παραμονή μας στο χωριό, αυτό που είναι βαθιά χαραγμένο στη μνήμη μου είναι το Τσαρδάκι (το Τσαρδί).

Το Τσαρδάκι, σύμφωνα με το λεξικό, σημαίνει φτωχόσπιτο (ή και σκιερός χώρος), προέρχεται δε από την τούρκικη λέξη cardak.

Για μας όμως, σήμαινε ένα μεγέθους ατομικής σοφίτας ξύλινο κατασκεύασμα, «σκαρφαλωμένο» στο ψηλότερο σημείο κάποιου πυκνόφυλλου δένδρου, που χρσήμευε ως κρησφύγετο ή και ως

τόπος τιμωρίας.

Ακολούθησαν ο επαναπατρισμός, η ενηλικίωση, η Ιατρική, οι σπουδές στο εξωτερικό κ.λ.π. Το «ε-νιαύσιο» όμως προσκύνημα στη Συκιά είχε γίνει πλέον θεσμός.

Κάποιο καλοκαίρι, όταν εργαζόμουν στη Γερμανία, μία φιλική γερμανική συντροφιά, με οδοιπορικές και ορειβατικές συνθήκες, αποφάσισε να επισκεφθεί την Ελλάδα.

Με παρακάλεσε λοιπόν να τους βοηθήσω στην ξενάγηση. Ήταν και για εμένα μια ευκαιρία να τους γνωρίσω τα πάτρια λακωνικά εδάφη (συναισθηματικό προσκύνημα) με τελικό προορισμό το Βράχο της Μονεμβασίας.

Όταν από τη Γερμανία φθάσαμε στην «Πατρίδα», παρακάλεσα, για την καλύτερη εξυπηρέτηση, κάποιο νεαρός ηλικίας, μόνιμο κάτοικο της περιοχής και μακρινό συγγενή μου, τον Ν. να γίνει ο συνοδηγός μας. Ο Ν. γνώριζε άγνωστα - κάπως δύσβατα - μονοπάτια, που θα μας οδηγούσαν σε ενδιαφέρουσες τοποθεσίες, μακράν της καθοδηγούμενης τουριστικής πλημμυρίδας.

Τις πρωινές ώρες κάποιας θερμής αυγουσιτιάτικης ημέρας, με ένα νοικιασμένο μικρό πούλμαν φθάσαμε στη Μονεμβασιά.

Μονεμβασιά = Μονή εμβασία (δηλαδή ο τόπος που έχει μία μόνο είσοδο). Είναι ένας βράχος (ο μενεξεδένιος βράχος, όπως τον αποκαλούσαν) που ξεχώρισε με ένα σεισμό (το 375 π.Χ.) από τη στεριά με την οποία συνδέεται με μία γέφυρα 150 μέτρων.

Από τα «Χρονικά Ιστορικά» πληροφορούμεθα ότι η βραχονησίδα αυτή, που εθεωρείτο κάποτε το Γιβραλτάρ της ανατολικής Μεσογείου, υπήρξε στις διάφορες πειρατικές επιδρομές καταφύγιο των Λακώνων.

Το 1248, αφού την κυριεύσε ο Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος, αναγκάστηκε να την παραδώσει (μαζί με τον Μυστρά) στο Βυζάντιο.

Αργότερα την πήρε ο Πάπας, ακολούθησαν οι Ενετοί και τέλος οι Τούρκοι.

Για την ιστορία: Οι Τούρκοι το 1822, αφού τους απέκλεισε η Μπουμπουλίνα (με το μικρό της στόλο) από τη θάλασσα και ο Κατακουζηνός (με τους στρατιώτες του) από την ξηρά, αναγκάστηκαν στις 3 Αυγούστου να παραδοθούν.

Ο Βράχος της Μονεμβασίας, εκτός από σημαντικό εμπορικό κέντρο, υπήρξε και ονομαστός για το περιζήτητο (από τους πρίγκηπες της Ευρώπης) γλυκό ασπρόμαυρο κρασί του, το «Μαλβάζια» (Malvasier Wein). Σήμερα τα μονεμβασίτικα αμπέλια δεν υπάρχουν πια... Διαβάζουμε όμως, ότι μετά την παράδοση της Μονεμβασίας και του Ναυπλίου από τους

Ενετούς στους Τούρκους (οπότε διεκόπη η ενετική κυριαρχία και υπεστάλη η σημαία του Λέοντος του Αγίου Μάρκου), πολλοί κάτοικοι εγκατέλειψαν με τους Ενετούς τον Βράχο και εγκαταστάθηκαν σε άλλες (της τότε εποχής) ενετικές επαρχίες (Κρήτη, Κέρκυρα, Σαντορίνη κ.λπ.).

Φαίνεται λοιπόν ότι κατά την αναχώρηση, μαζί με τα στοιχειώδη υπάρχοντα τους, μετέφεραν και ορισμένες ρίζες των μονεμβασίτικων αμπελιών. Το σημερινό κρασί, για παράδειγμα, της ηφαιστειογενούς Σαντορίνης παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με το Μαλβάζια (το Μονεμβασίτικο).

Για να επισκεφθεί κάποιος όλα τα αξιοθέατα του Βράχου και να φθάσει στην κορυφή, στην Πλατεία του Κάστρου (το Ζουλά), εκτός από νιάτα (η νεανική ψυχή και η νεανική διάθεση από μόνα τους δεν αρκούν), χρειάζεται καλή αναπνοή και κατάλληλα υποδήματα.

Θα αρκεστώ λοιπόν να αναφέρω μόνον όσα μου φάνηκαν τότε «μοναδικά» και τα θυμάμαι ακόμη.

Στη δυτική πλευρά του Κάστρου υπάρχει - ανέπαφος από τον χρόνο - ο Βυζαντινός ναός της Αγίας Σοφίας. Τον έκτισε ο Αυτοκράτορας Ανδρόνικος ο Β΄ (14ος αιώνας) και μοιάζει με την εκκλησία Δαφνίου Αττικής.

Και η εκκλησία του Ελκόμενου Χριστού είναι κτίσμα του Ανδρόνικου. Εντυπωσιάζει ο βενετσιάνικος πρόναος με τους δύο μαρμάρινους - για το αυτοκρατορικό ζεύγος - θρόνους.

Θαυμάσια τέλος, είναι το τζαμί και τα αναγεννησιακού ρυθμού σπίτια.

Επειδή τα μισά μέλη της συντροφιάς - για ηλικιακούς λόγους - δε μπορούσαν να «αναρριχηθούν» μέχρι την πλατεία, μας περίμεναν υπομονετικά σε κάποια μικρή στοά.

Αφού τελείωσε το προσκύνημα στη Βραχονησίδα και φθάσαμε στη... στεριά, διανυκτερεύσαμε λίγο έξω από την Ακρόπολη της Επιδαύρου Λιμηράς.

Από εκεί πεζή, θα επιστρέψαμε στη Συκιά, όπου θα τελείωνε η περιήγηση. Και το ταξίδι.

Ήταν απόγευμα. Άπνοια και ζέστη αποπνικτική. Η συντροφιά, για να ξεποστάσει, βρήκε κάποιο σκιερό χώρο. Ο ξεναγός μάλιστα, επειδή τα πέδιλά του ήταν γεμάτα χώμα και πέτρες, τα έβγαλε για να τα καθαρίσει.

Οπότε ξαφνικά, ακούμε μια κραυγή πόνου και βλέπουμε τον Ν. να κάνει ένα σάλτο και να αρχίζει να τρέχει ξυπόλητος σα δαιμονισμένος.

Μετά το πρώτο ξάφνιασμα, ακολούθησε η περιέργεια και η αγωνία. Τον συμπαθή μας ξεναγό τον είχε τσιμπήσει σκορπιός. Σύμφωνα με την παράδοση της περιοχής μάλιστα, το γρήγορο τρέξιμο της φυγής,

αμέσως μετά το δήγμα του σκορπιού, εθεωρείτο τρόπος αντιμετώπισης και πρώτης βοήθειας.

Δεν έχω κατορθώσει μέχρι σήμερα να δώσω κάποια λογικοφανή εξήγηση στην ενέργεια αυτή. Τι είχε συμβεί;

Τη στιγμή που ο Ν. Ξυπόλτος καθάριζε τα παπούτσια του, κάποιος σκορπιός που φώλιαζε στο σημείο εκείνο φαίνεται ότι «παρενοχλήθηκε». Προσπαθώντας λοιπόν να αμυνθεί, τον δάγκωσε στην τρυφερή σάρκα λίγο πιο πάνω από τη φτέρνα του δεξιού ποδιού του.

Το γεγονός αυτό - δήγμα σκορπιού - δεν ήταν τόσο σπάνιο στην περιοχή. Για μένα όμως (τον γιατρό!) ήταν αναπάντεχο και άγνωστο. Μία μόνη φορά είχα ασχοληθεί με δάγκωμα φιδιού και σκέφθηκα ότι ίσως θα μπορούσε να είναι κάτι παρεμφερές. Δε χρειάζεται να τονίσω ότι με είχε κατακυριεύσει ο πανικός.

Όμως, πριν να προχωρήσω στη συνέχιση της εξιστόρησης του περιστατικού, θα επιθυμούσα να καταθέσω τις γνώσεις γύρω από τον σκορπιό (το δήγμα και τον τρόπο αντιμετώπισής του), που συνέλεξε με συγκινητική προθυμία και επιμονή η γιατρός και φίλη Κέλλυ Θεοδωρίδου, την οποία και ευχαριστώ θερμά.

ΣΚΟΡΠΙΟΣ

Ο σκορπιός είναι αραχνοειδές αρθρόποδο (όπως οι αράχνες και οι κρότωνες).

Έχει τέσσερα ζεύγη ποδιών. Τα δύο μπροστινά άκρα έχουν σχήμα τανάλιας και χρησιμοποιούνται για να αρπάξουν τα θύματά τους.

Το σώμα του σκορπιού καταλήγει σε αρθρωτή ουρά με δηλητηριώδες κεντρί.

Το δηλητήριο του σκορπιού είναι νευροτοξικό και με το τσίμπημα του προκαλεί στα θύματά του (στα άλλα ζώα κυρίως) μερική παράλυση ή ακόμη και θάνατο.

Στην Ελλάδα και γενικότερα στην περιοχή της Μεσογείου ενδημεί ο Ευρωπαϊκός Κίτρινος Σκορπιός.

Ζει συνήθως σε άγονες, δύσβατες, με τροπικό κλίμα και λίγη βλάστηση περιοχές.

Είναι περισσότερο δραστήριος τη νύχτα, ενώ την ημέρα κρύβεται σε δροσερούς σκιερούς χώρους, σε μικρά υπόγεια ορύγματα, λαγούμια.

Τον συναντάμε συνήθως κάτω από μεγάλες επίπεδες πέτρες. Σπάνια κάτω από κούτσουρα ή κορμούς δέντρων. Οι σκορπιοί είναι ικανότατοι «εσκαφεείς». Χαράσσουν το έδαφος έξω από τα λαγούμια με τα πόδια τους και απομακρύνουν το χώμα με τις ουρές τους.

Κάθε σκορπιός έχει το δικό του προσωπικό λαγούμι, στο οποίο επιστρέφει πάντα έπειτα από τις νυκτερινές του περιπλανήσεις. Ο Ευρωπαϊκός Κίτρινος Σκορπιός δεν ζει συνήθως κοντά στους ανθρώπους. Αν κάποιος σκορπιός συναντηθεί με τον άνθρωπο, θα θελήσει να απομακρυνθεί ή να κρυφτεί. Εάν όμως παρενοχληθεί, θα προσπαθήσει να αμυνθεί, χρησιμοποιώντας το κεντρί του.

Για να αποφύγει ο άνθρωπος το τσίμπημα του σκορπιού, θα πρέπει στις περιοχές «υψηλού κινδύνου» να φορά υποδήματα με κάλτσες και να τινάζει πριν από κάθε χρήση τα ρούχα ή τα κλινισκεπασμάτά του.

Η σοβαρότητα του δήγματος του σκορπιού στον άνθρωπο εξαρτάται:

- Από την ηλικία. Τα παιδιά και οι ηλικιωμένοι κινδυνεύουν περισσότερο.
- Από την εν γένει κατάσταση υγείας του ατόμου.
- Από το σημείο του δήγματος. Τα δήγματα στα άνω άκρα και στο κεφάλι είναι πλέον επικίνδυνα.
- Από την ποσότητα και την ισχύ του δηλητηρίου.

Παρόλο που οι σκορπιοί στην Ελλάδα δεν είναι τόσο βλαπτικοί για τον άνθρωπο, τα δήγματά τους είναι επικίνδυνα για τα κατοικίδια ζώα (κυρίως σκυλιά) και για τα ζώα των αγροκτημάτων (πρόβατα, αγελάδες κ.λπ.). Αντίθετα, για τις γάτες και τα πουλερικά οι σκορπιοί είναι ακίνδυνοι (δεν τα βγάζουν πέρα!).

Οι σκορπιοί, εκτός αναπαραγωγικής περιόδου, δεν ανέχονται ο ένας τον άλλο. Είναι ικανοί μάλιστα, μετά από μάχη σώμα με σώμα και αφού πολλάκις αλληλοκεντριοθούν, ο νικητής του αγώνα να καταβροχθίσει τον αντίπαλό του.

Μήπως σας θυμίζει κάτι ανάλογο σε ορισμένες ομάδες ασπόνδυλων του ανθρώπινου είδους;

Το σημείο του δήγματος του σκορπιού στον άνθρωπο δεν είναι πάντα ευδιάκριτο. Εκδηλώνεται με έντονο τοπικό ή διάχυτο άλγος, που περιγράφεται ως εκρηκτικό. Το θύμα νοιώθει ότι στο σημείο εκείνο (του δήγματος) θα εκραγεί.

Αργότερα εμφανίζονται τοπικά ερυθρότητα, οίδημα, φυσαλίδες ή φλύκταινες. Το δηλητήριο του σκορπιού μπορεί να προκαλέσει έντονη εφίδρωση, ναυτία και εμέτους. Στις σπάνιες βαριές περιπτώσεις, δυνατό να εμφανισθούν προβλήματα στην όραση, σπασμοί και παραλύσεις.

Αντιμετώπιση:

Αμέσως μετά το τσίμπημα συνιστάται:

- ακινητοποίηση της προσβεβλημένης περιοχής
- τοποθέτηση πάγου τοπικά
- χορήγηση αναλγητικού

- τοπική επάλειψη με αναισθητική αλοιφή
- άμεση μεταφορά στο Νοσοκομείο.

Ο Dr Herbert C. Stahhke, στα ερευνητικά εργαστήρια (για τα δηλητηριώδη) του Πανεπιστημίου της Αριζόνα, παρασκεύασε γύρω στα 1950, από δηλητήριο του σκορπιού, «αντισκορπικό» ορό.

Ο ορός αυτός χρησιμοποιείται ευρύτατα στις Νοτιοδυτικές περιοχές της Αμερικής (Αριζόνα) και στα κράτη της Νοτίου Αμερικής (Μεξικό).

Η πληροφόρησή μου πάντως για τη χρήση ανάλογου ορού στη χώρα μας (επειδή πιθανόν το δηλητήριο του σκορπιού στις Μεσογειακές χώρες δεν είναι τόσο τοξικό) είναι ακόμη ελλιπής.

Αλλά ας ξαναγυρίσουμε στον «τραυματία». Μια από τις ευεργετικές συνθήκες που είχα αποκτήσει κατά τη διάρκεια των εκδρομικών περιηγήσεών μου στη Γερμανία ήταν το να κρατώ πάντα μαζί μου ένα μικρό, με μερικά απαραίτητα - σύνεργα ιατρικής - βαλιτσάκι. Το ίδιο έγινε και με το ταξίδι μας στη Λακωνία.

Αφού κατάφερα να κυριαρχήσω κάπως στην έκπληξη και στην - λόγω άγνοιας - αμηχανία των πρώτων λεπτών, άρπαξα κατά κυριολεξία το βαλιτσάκι. Το άνοιξα, έκανα το σχετικό έλεγχο και υποδόμενος επαγγελματική ψυχραιμία, αφοσιώθηκα στον άρρωστο.

Έβγαλα τον αιμοστατικό επίδεσμο και τον στερέωσα αρκετά σφικτά γύρω από το επάνω τμήμα της περιοχής που υπήρχε το δάγκωμα. Μετά, με όσο γινόταν πιο σταθερές κινήσεις, προσπάθησα να εντοπίσω και να αφαιρέσω, έτσι νόμιζα, με μια λαβίδα, γρήγορα και σχεδόν ανώδυνα, το κεντρί. Δεν τα κατάφερα.

Στη συνέχεια καθάρισα και έδεσα το τραυματισμένο σημείο.

Τελικά, με κάποιο μεταφορικό μέσο, εγώ - μουδιασμένος από φόβο μήπως δεν είχα κάνει τις σωστές ενέργειες - μαζί με δύο ψυχραιμούς και καλοδιάθετους Γερμανούς, μεταφέραμε τον άτυχο ξεναγό στο

πλησιέστερο νοσοκομείο.

Επειδή ο χρόνος των διακοπών είχε τελειώσει και έπρεπε όλοι να επιστρέψουμε στον προορισμό μας, αποχαιρετήσαμε τον άρρωστο με τους συγγενείς του στο νοσοκομείο και αναχωρήσαμε. Την πορεία και την εξέλιξη της ατυχίας του τη μαθαίναμε από την οικογένειά του.

Η κατάσταση του δυστυχώς, στην αρχή τουλάχιστον, στο νοσοκομείο, ήταν αναπάντεχα αρκετά δυσάρεστη.

Παρουσίασε καθολικό οίδημα, ερυθροβλατιδώδες εξάνθημα (αλλεργικής αιτιολογίας;) και υπερπυρεξία.

Αναγκάστηκαν να τον διασωληνώσουν.

Στη συνέχεια προστέθηκαν φυσαλίδες, πρώτα στα άκρα και μετά στους βλεννογόνους. Μίλησαν για το σύνδρομο Stevens-Johnson και του χορήγησαν κορτικοστεροειδή.

Ο πυρετός και η βαριά γενική κατάσταση συνεχίσθηκαν για ικανό χρονικό διάστημα.

Αφού έδειξε για 4-5 ημέρες κάποια βελτίωση, εμφάνισε υποτροπή. Αναγκάστηκε να παραμείνει στο νοσοκομείο για 6 εβδομάδες.

Τελικά, έλαβε εξιτήριο με τις κλασικές γενικόλογες συστάσεις: πρόληψη.

Πέρασαν τα χρόνια και άλλη μία περίεργη και σπάνια περίπτωση μπήκε στο αρχείο της μνήμης.

Κάποια - σχετικά πρόσφατη - επίσκεψη του τότε νεαρού ξεναγού στο σπίτι μου, ήταν το έναυσμα για το σημερινό μεταξύ μας.

Με τον απογοητευμένο οικογενειάρχη, μεσήλικα, τωρινό επισκέπτη, μιλήσαμε πολύ και αναπολήσαμε τις όμορφες και τις δυσάρεστες στιγμές της παλαιάς ξενάγησης.

Στην ερώτησή μου αν θα προτιμούσε να ξαναγυρίζε - και ας τον ξαναδάγκωνε σκορπιός - σ' εκείνα τα ανέμελα χρόνια της νιότης, έδωσε απλά και σιωπηλά τη μονοσύλλαβη - που απαιτεί όμως πολλή σκέψη - απάντηση: ΝΑΙ.